

La construcció del paradís burgès

La construcció del paradís burgès català és evocada per Maurici Serrahima al llibre de records d'infantesa ara aparegut, 'El passat des del present. 1902-1935'. També ho fan dos volums il·lustrats, 'L'esplendor de la Barcelona burgesa', de Lluís Permanyer, obra enriquida amb imatges d'època, i 'El Modernisme', de Teresa-M. Sala, amb fotografies de Consol Bancells.

Sándor Márai diu que el burgès, més que una classe social, és una vocació. La vocació, caldria afegir-hi, de viure en un paradís, de millorar l'espai físic i humà en què l'home vol viure.

La construcció del paradís terrenal iniciada per la burgesia catalana a partir de mitjan segle XIX i cristal·litzada a començament del XX ha estat refeta doblement, a través de dos volums d'Angle Editorial magníficament il·lustrats, perquè sense les imatges no es podria descriure prou bé aquell paradís.

Una escena de festeig, en una casa de l'alta burgesia de Barcelona. Imatge del llibre *L'esplendor de la Barcelona burgesa*, de Lluís Permanyer.

ANGLE EDITORIAL

ANGLE EDITORIAL

ANGLE EDITORIAL

Passeig de Gràcia de Barcelona, quan hi conviuen els carruatges, encara majoritaris, i els primers automòbils. Tots hi circulen per exhibir-se o passejar. Sitges va ser convertit per la burgesia barcelonina en espai turístic, com es veu en aquesta foto de Lucien Roisin. Els primers anys, l'esport implicava una indumentària elegant i específica.

El periodista i escriptor Lluís Permanyer ha publicat el volum *L'esplendor de la Barcelona burgesa*, amb un gran nombre de fotografies inèdites provinents d'arxius familiars de conegudes nissagues catalanes. El llibre forma part de la col·lecció "Catalunya en blanc i negre".

I Teresa-M. Sala, professora d'història de l'art modern i contemporani, ha analitzat fins al més petit detall decoratiu els interiors dels millors palaus, casals i torres aixecats per la gran burgesia, al volum *El Modernisme*. L'obra pertany a la col·lecció "Patrimoni artístic de Catalunya" i ha estat il·lustrada amb imatges d'època i imatges noves de Consol Bancells, fotògrafa especialista en les arts decoratives aplicades a l'arquitectura.

El nen Maurici Serrahima. Quan l'escriptor, crític i advocat Maurici Serrahima (Barcelona, 1902-1979), el més gran de nou germans d'una

nissaga de juristes, obri els ulls al món que l'envolta, la seva vida no quedarà reduïda a l'escanyat espai que envolta el seu carrer de Petritxol. La ciutat ja s'ha obert a l'Eixample i, a més, la gent benestant s'ha obert al país, a través de l'estiu. I, encara, podrà gaudir de diversos privilegis burgesos nous o relativament nous, com ara el transport amb automòbil, les torres d'estiu i l'excursionisme, o bé presenciar-ne uns altres, com l'esport, en concret el tennis i les curses d'automòbils.

Ho recordarà a les memòries d'infantesa, adolescència i joventut, finalment editades, *El passat des del present. 1902-1935*. L'edició, preparada per Josep Poca, acaba d'aparèixer a les Publicacions de l'Abadia de Montserrat i completa la publicació dels seus extensos dietaris, enllestida recentment.

El primer viatge amb automòbil va quedar gravat en la memòria del futur

escriptor, tot i que només tenia quatre anys. Era del seu oncle Alexandre M. Pons i Serra. Recorda la carrosseria amb bancs als costats, que espetegava de mala manera, que feia uns sotrats molt secs i que "alçava una polseguera tremenda, que enfarinava els camps a banda i banda del camí, però que, per poc que bufés un vent propici, també deixava enfarinats els passatgers".

També recorda les discussions que els nois Pons tenien, davant seu, amb un cosí d'ells, Ignasi Pascual, futur marquès de Villota, sobre les excel·lències dels automòbils respectius. Els Pascual tenien un Hispano-Suiza i els Pons el consideraven inferior al d'ells, de la marca francesa Rochet-Schneider, molt espaiós i molt potent.

Aquell 1906, el nen Maurici, que patia d'asma, passava l'estiu a Llinars i l'oncle va enviar-li el cotxe per portar-lo a la seva finca del Brull, per refer-se. Hi tornaria més estius.

ANGLE EDITORIAL

ANGLE EDITORIAL

ANGLE EDITORIAL

Nens al pati de la torre familiar, amb joguines (fotografia de Josep Maria Ballester). Ball a la Maison Dorée de Barcelona, un espai d'ostentació desaparegut. Una mainadera passeja l'infant de la casa amb un luxós cotxet, al passeig de Gràcia. A sota, la baronessa de Quadras i la seva filla Maria, a la tribuna de la casa de l'avinguda Diagonal, 373. Imatge del 1907, de Thomas (arxiu Mas).

Per culpa de l'asma, els pares de Maurici miraven de trobar-li aires sans als nombrosos centres d'estiueig que es creaven, a muntanya o vora mar. Curiosament, el nen Maurici Serrahima va poder conèixer gairebé tots els principals espais colonitzats pels burgesos barcelonins, de Caldetes a Sitges, de la Garriga a Camprodon.

Així, recorda haver anat a veure una àvia i unes ties a la Garriga. S'estaven a l'hotel Blancafort i allà va poder veure per primera vegada uns nois joves que jugaven a tennis. No anaven pas vestits de blanc, però portaven, això sí, uns barrets de fil blanc i d'ales amples, perquè el sol no els toqués a la cara.

A Llinars, ja va poder admirar les primeres cases d'estiueig, les primeres torres, la dels Gironella, d'un color vermell fosc i que semblava treta d'un gravat de mig segle abans, i una d'una mica modernista, que era de l'advocat Joaquim Lluhi, polític d'Esquerra.

ANGLE EDITORIAL

Fotografies de Consol Bancells, del llibre *El Modernisme*: accés principal a la planta noble del Palau de Ramon de Montaner, a Barcelona; finestra de l'escala de veïns de Manuel Felip; una matrona amb filosa, al·legoria tèxtil, a la façana de la Casa Berenguer, del carrer de la Diputació.

Per culpa d'una nova malaltia, unes febres de Malta, els metges el van enviar a Sitges. Tenia set anys. La casa on va viure, facilitada per l'avi Bofill, era a la platja de Sant Sebastià. Aquí va poder presenciar la cursa d'automòbils lleugers, aleshores anomenats *voiturettes*, que, aquella primavera del 1909, va posar en joc per segona vegada la Copa Catalunya, en un circuit que passava per Sitges i Sant Pere de Ribes.

Vençudes les febres de Malta amb l'ajut del mar de Sitges, l'estiu del 1910, l'esperança que li seria bo un clima d'alta muntanya el va portar a passar l'estiu a Camprodon, en tres ocasions.

Del primer estiu, el record més clar que en té és el de la primera excursió de la seva vida. El memorialista posa entre cometes el mot *excursió* perquè el treu del volum que li havien regalat d'una de les guies que publicava Cèsar-August Torres, a qui va conèixer, de vista a Camprodon mateix. L'excursió va consistir a fer una pujada de tres quarts d'hora a la serra del Navà.

Finalment, per posar fi a l'asma que

patia, i poder refer el seu pare d'una septicèmia, l'estiu del 1913 van passar la frontera i van anar a prendre les aigües a La Bourboule, a l'Alvèrnia.

El nen Serrahima havia conegut una burgesia en expansió, la catalana, i a França la va conèixer en plenitud, la *belle époque*. Anys després, escriu, es va adonar que aquell món, construït sobre una quantitat immensa de petites convencions parcials, era una convenció perquè era una civilització. Les formes externes d'actuació hi preniën un relleu que ara no entenem i que fins ens fan riure, però moltes, essent arbitràries i fins absurdes, corresponien a coses reals i tenien raó de ser.

Aquell món, escriu, "s'aguantava per la convenció, acceptada per gairebé tothom —pels uns amb orgull, o amb profit, o amb inconsciència pels altres amb passivitat, per uns altres encara amb resignació, o amb protesta o amb odi—,

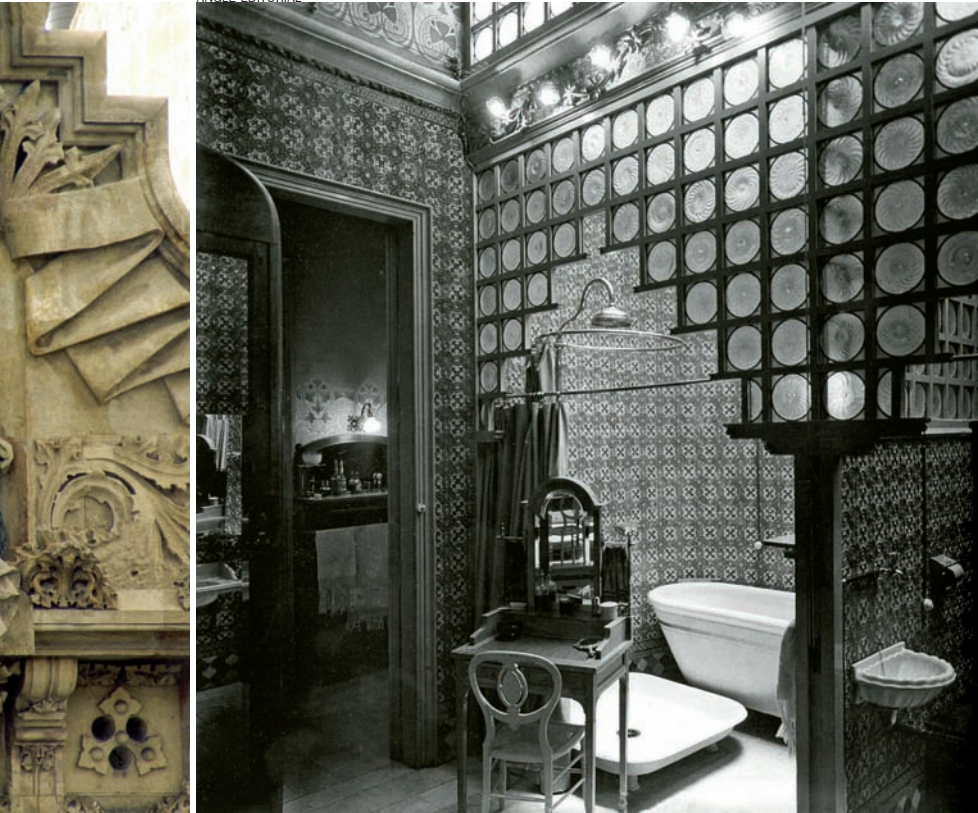
que aquell món marcava un pas definitiu; que era la conseqüència de molts segles de progrés, i en aquest sentit, era el millor dels mons possibles".

Les formes externes d'aquella convenció, d'aquella civilització, els nous espais ciutadans construïts per acollir la burgesia, van ser immortalitzats gràcies a la fotografia i ara Lluís Permanyer les ha recuperades i analitzades.

El llibre de Permanyer. En el volum publicat per Lluís Permanyer —*L'esplendor de la Barcelona burgesa*—, hi trobarem moltes de les mostres de la nova civilització que van marcar la infantesa de Maurici Serrahima, com ara els automòbils, l'estiueig, les torres, l'excursionisme i l'esport.

Amb l'esport, recorda Permanyer, va néixer, abans de ser competitiu, una de les noves formes de relació social de la burgesia.

Maurici Serrahima pensa que aquell món convencional, construït sobre moltes petites convencions, era una civilització.

Bany principal del Palau del baró de Quadras (fotografia d'Adolf Mas feta el 1907 que apareix al llibre de Lluís Permanyer i al de Teresa-M. Sala). La moderna cambra de bany va servir a Ramon Casas per a fer ressaltar la bellesa femenina: *Abans del bany*, oli del 1894.

Forma part, com diu Xavier Puja-des a la *Nadala 2008* de la Fundació Lluís Carulla, dedicada a *L'esport a Catalunya*, de la modernització del lleure. I així com l'art decoratiu havia d'embellir les noves cases dels burgesos, l'art pictòric del cartellisme havia de reforçar el *glamour* de l'esport.

En dona testimoni el crític i historiadore de l'art Francesc Fontbona a la *Nadala 2008* i també, amb la reproducció de dotze cartells, el *Calendari 2009*, de la Fundació Lluís Carulla, també dedicats als "Cartells de l'esport català".

L'Eixampla i el passeig de Gràcia.

Per a Lluís Permanyer, l'esplendor de la Barcelona burgesa comença quan el 1854 el govern de Madrid accepta d'ensorrar les muralles de la ciutat de Barcelona i, en especial, quan el 1859 es comença a fer l'Eixampla.

Però uns quants anys abans, concretament el 1827, ja s'havia produït un fet urbanístic de capital importància, el *naixement* del passeig de Gràcia. Enriquit ben aviat amb tot de jardins i d'atraccions, es va consagrar com el passeig burgès per excel·lència.

Era, diu el gran cronista de la ciutat,

un escenari projectat per gaudir d'un plaer doble, el de passejar i el de circular dalt dels carruatges.

Abans que aquesta nova realitat s'imposés, els únics espais vàlids per a exhibir-se i observar els altres eren els teatres i els balls.

En urbanitzar-se l'Eixampla, l'aristocràcia i els grans burgesos es van establir al passeig de Gràcia, una gran part, cases unifamiliars.

En passar de passeig exterior a la ciutat a avinguda central, es va transformar en escenari d'exhibició de matrimonis i solters, i també dels fills acabats de néixer. Les mainaderes, no pas les mares, havien de passejar-los amb un bon cotxet, i vestir-los amb faldilletes blanques i capell blanc.

La prosperitat econòmica i les ganes de lluir-se va fer possible que s'establís l'espectacle de la competència social entre les grans famílies. Va ser una competició no declarada que tenia l'objectiu de demostrar qui era capaç de plantar la casa més lluïda, fos per l'ornamentació, per la generositat dels espais o per l'originalitat arquitectònica. La rivalitat es va produir durant el regnat del modernisme.

No es tractava només d'ostentació, sinó de millora de les condicions de vida, pel que fa a la higiene, la llum i l'espai. El llibre de Teresa-M. Sala, il·lustrat amb fotografies de Consol Bancells –*El Modernisme*– permet de visitar els airejats i lluminosos paisatges interiors d'alguns dels millors palaus i cases modernistes catalanes.

Paisatges interiors.

La temptació de la burgesia de crear paradisos artificials, diu Teresa-M. Sala, es fa patent sobretot en els espais interiors, a través de la preeminència de l'estètica de l'artifici.

"Són –considera– refugis protegits d'un món exterior que esdevé inhòspit en ple procés industrial."

El modernisme, amb tota la riquesa de recursos tècnics i ornamentals, permet de convertir l'interior en un estoig, en un territori habitable amb espais plens de significació. La casa modernista és l'expressió de la personalitat, on els detalls arquitectònics configuren paisatges orgànics dels espais interns, que podem començar a recórrer des del nucli per acabar a l'exterior, just a la inversa d'allò que habitualment es fa.